

УДК: 930.1:[008:929 Виг]

С. Ю. Сабадаш

ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ Л. ВИГОТСЬКОГО

В статті розглядається джерелознавчий аспект науково-теоретичної спадщини відомого вченого Л. С. Виготського. Наголошується увага на працях його послідовників та архівних досліджень, в яких виокремлюється культурологічна складова спадщини Л. С. Виготського. Зазначається, що в контексті культурологічного знання його праці не досліджувалися, хоча їх дослідження має великий потенціал.

Ключові слова: Л. С. Виготський, культура, джерелознавча база, культурно-історична теорія, архівні дослідження

Науковій творчості Л. Виготського присвячено чимало глибоких і змістовних робіт, але наукових досліджень стосовно наявності культурологічної проблематики у його теоретичному спадку не проводилося. В цій статті доробок Л. Виготського розглядається саме з перенесенням уваги на культурологічну складову теоретичних та практичних напрацювань вченого.

Наукова спадщина Л. Виготського привертала увагу багато вчених зі світовим ім'ям, які застосували його теоретичні та практичні знахідки в різних галузях гуманітарної науки.: зокрема у філософії – це Е. Ільєнков, М. Мамардашвілі, Г. Щедровицький; у психології – О. Асмолов, Л. Божович, М. Вересов, В. Зінченко, О. Лурія; у лінгвістиці – В'яч. Іванов, М. Лотман, Р. Фрумкіна. Тим чи іншим чином ці відомі вчені, як і багато інших, розглядали теоретично-практичну спадщину Л. Виготського, або працювали у подальшій розробці його теоретичних здобутків та їх практичному втіленню.

Умовно бібліографічні джерела, відносно науково-теоретичних праць Л. Виготського, можна поділити на декілька категорій, які відображають певні напрямки в дослідженні різнопланової наукової діяльності вченого.

По-перше, це сам корпус наукових праць Л. Виготського, до якого слід віднести літературно-критичні статті допсихологічного періоду, «Педагогічна психологія», «Психологія мистецтва», «Педологія підлітка», «Мислення і мовлення» та зібрання творів у шести томах.

По-друге, це біографічні дослідження, у яких відображаються не тільки події й обставини особистого життя Л. Виготського, але й етапи його наукової біографії.

По-третє, близькі до першої категорії архівознавчі дослідження, функція яких полягає в знаходженні невідомих до сьогодення фактів з життя вченого та неопублікованих наукових й епістолярних праць; ще до цього додається й функція порівняння першоджерел (рукописів та перших видань) з опублікованими працями Л. Виготського в радянський та пострадянський період, завдяки чому виявляються ідеологічні й методологічні редакторські виправлення творів вченого, виданих в різні роки вже після його трагічної смерті.

Учетверте, наукові публікації відносно досліджень Л. Виготського в багатьох галузях гуманітарного напрямку, в яких тою чи іншою мірою відображались його центральна авторська ідея щодо впливу на особистість багатющого світу культури, а також його мислительське бачення цього впливу на розвиток і формування самої гуманітарної галузі науки та необхідності подальших досліджень у цій сфері.

Не менш цінними, вп'яте, є наукові праці учнів та послідовників Л. Виготського, які у своїй діяльності поглиблювали певні концепції наукової спадщини вченого, чи то розвивали

власні наукові теорії, базуючись на блискучих досягненнях та відкриттях геніального вченого.

Також до бібліографічних джерел відносно дослідження науково-теоретичної спадщини Л. Виготського слід долучити дослідження, у яких відображається взаємозв'язок між теоретичними здобутками вченого з науковими дослідженнями інших видатних вчених гуманітарного напрямку науки.

Зібрання творів Л. Виготського являє собою великий масив його письмової й усної мови, що у тім чи іншим вигляді потрапляли до публікації й виходили друком з різним ступенем редакторської обробці. Тут багато невідомих факторів, які не дають можливості однозначно приписувати саме Л. Виготському і термінологічні розбіжності, що виявляються в його роботах, і навіть деякі логічні протиріччя [1].

Саме наявність таких «помилко» послужила приводом для того, що сучасні дослідники творчого насліддя Л. Виготського, базуючись на архівних матеріалах, започаткували перевидання у відкритому доступі нового повного зібрання творів видатного психолога [2].

Критика різних заідеологізованих інтерпретацій науково-теоретичної творчості Л. Виготського почалася ще в 1970-і роки як у Радянському Союзі, так і за кордоном. Число критичних публікацій неухильно зростало за весь цей час аж до наших днів і лише в недавню добу, в 2000-і роки, остаточно оформилося як «ревізійністська революція» у виготськознавстві [16]. Уся ця критична література вносить великий вклад у переоцінку також і історичної ролі й теоретичної спадщини Виготського в контексті сучасної науки. Істотним компонентом ревізійністського руху у виготськознавстві є робота над добровільним, некомерційним науково-видавничим проектом «*Psymania* Повне зібрання творів Л. Виготського» («*Psymania Complete Vygotsky*» project[2]), у ході якого цілий ряд текстів Виготського вперше стає вільно доступний широкому колу читачів, причому у вигляді, очищеному від цензури, редакторських втручань, викривлень і фальсифікацій у посмертних радянських виданнях більш пізнього часу. Ця видавнично-редакторська робота підкріплюється потоком критичних досліджень і наукових публікацій з питань текстології, історії, теорії й методології психологічної теорії Л. Виготського й учасників кола Л. Виготського.

Цей проект став можливий тільки в результаті співпраці міжнародного колективу ентузіастів – дослідників, архівістів і співробітників бібліотек Білорусі, Бразилії, Німеччини, Ізраїлю, Італії, Канади, Нідерландів, Росії, Швейцарії та Південної Африки, – які не тільки провели ґрунтовну аналітичну й текстологічну роботу, але й об'єднали свої зусилля для того, щоб зібрати досить значну колекцію публікацій текстів Л.С. Виготського.

Результати цього міжнародного науково-дослідницького експерименту засвідчили – становлення Л. Виготського як вченого припав на початок ХХ століття – роки бурхливих політичних і соціальних перетворень, у зв'язку з чим біографічний і науковий матеріал цих років довгий час був маловідомим за політичними мотивами, а також через малу вивченість архівних накопичень. Однак оприлюднення спогадів близьких до Л. Виготського людей вдало заповнюють цю прогалину в науковій біографії вченого. «Свідчення сучасників не завжди збігаються між собою – і це цілком природно. Різні люди, зустрічаючись з активною й багатогранною особистістю, бачать її різні сторони... Те ж стосується й спадщини яскравої людини. Щоб бодай відносно повно уявити собі його особистість, варто не обмежуватися тільки тими його творами, які зробили його класиком у тій чи іншій області культури й науки» [13, с. VII], – зауважує І. Фейгенберг, редактор спогадів С. Добкіна про роки ранньої дружби і спільної роботи з Л. Виготським.

Особистий життєпис вченого практично невіддільний від його науково-творчої біографії. Цей факт з усією очевидністю доведений у біографічному дослідженні

Г. Вигодської і Т. Ліфанової [7]. «Ця авторська й творча співдружність визначила хоч і дещо подвійний, але все-таки єдиний жанр книги. Вона – не науковий трактат про Л. Виготського, радше його життєпис, характеристика творчого шляху, основних етапів наукової творчості. У ній розкрита атмосфера цієї творчості, оточення Л. Виготського, незліченні епізоди його наукової й педагогічної діяльності, де знаходили застосування його творча й організаційна активність» [7, с.12].

Показово, що унікальність наукової біографії вченого також розглянув і М. Ярошевський, який у своїй праці «Л. С. Виготський: в пошуках нової психології» здійснив аналіз теоретико-методологічної спадщини Л. Виготського. Науковий підхід Ярошевського базується на переконаності в існуванні об'єктивних закономірностей розвитку психологічної науки. Так, він відзначає, що «...особливий інтерес представляє вивчення діяльності й особистості вчених, стилю яких властивий міждисциплінарний інтегративізм. Їхні ідеї народжувалися у своєрідному діалозі між «голосом» психології й тим, що відкрили в поведінці й свідомості живих істот інші науки. Це, з одного боку, збагачувало саму психологію, з іншого – й науки, що мають «людський вимір»» [10, с. 299]. Так само в даному науковому трактаті реалізований розроблений М. Ярошевським принцип «опозиційного кола», у яке видатний історик науки вводить З. Фрейда, Г. Челпанова, Ж. Піаже та інших видатних психологів початку ХХ століття. Розглядаючи теоретичну й практичну наукову цінність праць Л. Виготського у всій їхній різноплановості, М. Ярошевський пояснює це розмаїття напрямків у такий спосіб: «Його теоретична конструкція увібрала задане й створене багатьма відгалуженнями біологічного й соціального знання й, саме тому, широко відгукнулася в різних дисциплінах – від психіатрії до семіотики» [10, с. 299].

Теоретичні дослідження сучасних дослідників щодо діячів певного історичного періоду спираються не тільки на аналіз опублікованих праць цих авторів, але й на архівні матеріали, що виявляються при дослідженні архівів (від сімейних до державних). Особливо це стосується не надто ретельно зібраного насліддя Л. Виготського, творча діяльність якого, зокрема викладацька, проходила в Москві, Ленінграді, Харкові, ну й звичайно в Гомелі.

Велику роботу в галузі вивчення особистих архівів Л. Виготського здійснила Є. Завершнева [3, 4, 5, 6], яка своїми дослідженнями освітила не тільки роки «зрілої» наукової творчості вченого, але й період становлення Л. Виготського як психолога в 1910 – 1925 рр.

І вже як зрілий вчений Л. Виготський писав в 1930 році: «У Спінози є теорія (я її дещо видозміню): душа може досягти того, щоб усі прояви, усі стани співвідносилися до однієї мети; тут може виникнути така система з єдиним центром, максимальна зібраність людської природи. (...) Спіноза показав цю систему в плані філософському; є люди, життя яких є зразком підпорядкування одній меті, які довели практично, що це можливо» [8, с. 131]. Досліджуючи матеріали архівів, Є. Завершнева підтверджує цю теорію, пов'язуючи її з життям самого Л. Виготського: «Ці слова як найкраще описують його самого: піддаючи емоції «переплавленню», він вибудував власну особистість у відповідності зі своїми філософськими й етичними поглядами. В процесі переплавлення він пройшов стадію «нігрето», «темної ночі душі», і потім, спираючись не тільки на «позитивні мотиви», але також на силу бездіяльності й розпачу, зробив ривок, який привів його до нового життєвого простору, де вже не було місця порожній мрійливості» [9, с.131]. Важливе, на наш погляд, спостереження дослідниці, проте подальший аналіз творчого доробку Л. Виготського не дає підстав говорити про якийсь помітний поділ його творчості на два періоди – малопродуктивний та другий – динамічний, продуктивний, плідний. Вже у віці 19 років, а особливо після закінчення у 1917 р. одразу двох факультетів (юридичного і літературно-філологічного) у двох університетах Москви, він активно випробовує свої здібності критика-коментатора, про що свідчать архівні дослідження, завдяки яким стали доступні ранні роботи

Л. Виготського, зокрема його театральні рецензії, критичні статті літературознавчого змісту, а також роботи, присвячені єврейському питанню в художній літературі.

Доказовими в цьому контексті слід вважати дослідницькі висновки, яких дійшли Б. Котик-Фрідгут [11], В. Мальцев [12], коли аналізуючи театральні рецензії Л. Виготського відзначили, що в ранніх роботах вченого вже проявляються риси майбутніх науково-теоретичних розробок, значно повніше розкритих і узагальнених у подальших його роботах – таких як «Психологія мистецтва», «Історичний зміст психологічної кризи», «Мислення й мовлення».

До неписаних законів етики слід віднести й традицію, згідно з якої учні й послідовники видатного діяча перебирають на себе місію продовження розвитку наукових теорій і поглядів своїх учителів. Наукова спадщина Л. Виготського «пережила» майже весь спектр відносин у науковому світі – від найжорстокішої критики в 30-х роках (критика Рудневої Є. [14] і «...у цей період одержують деяке поширення ідеалістичні теорії (особливо фрейдизм і ін.). Шкідливий вплив виявила й культурно-історична теорія, пропагована Виготським і його учнями» [13, с. 420]) через зневажливе забуття протягом майже 30 років. Його учні зайнялися дослідженнями більш «безпечними» з ідеологічної точки зору, але, за їхніми словами, в руслі теоретичної спадщини Л. Виготського, які привели «до істотної зміни в акценті досліджень – Л. Виготський підкреслював вплив *вищих психічних функцій* на розвиток нижчих психічних функцій і практичної діяльності дитини, а О. Леонтьєв підкреслював провідну роль *зовнішньої, предметної діяльності* в розвитку психічної діяльності, у розвитку свідомості» [15, с. 24].

Проводячи власну науково-теоретичну роботу, учні Л. Виготського зуміли зберегти наукові праці свого вчителя й заново внести їх у коло наукових інтересів ученого співтовариства при зміні ідеологічної ситуації. Але цей процес однаково був ідеологічно забарвлений через комуністичну ідеологію, що домінувала в гуманітарній сфері наук. Праці Л. Виготського публікуються із критичними коментарями, з редакторськими виправленнями й викривленнями. Виникає своєрідне трактування наукової спадщини Л. Виготського як «батька-засновника» радянської психології, через що науково-теоретичні праці вченого спотворюються аж до створення компілятивних праць, приписуваних Л. Виготському [1].

Проте, навіть у цей час залишалися вчені, які прагнули проводити наукові вишукування в руслі теоретичних відкриттів і практичних наробітків Л. Виготського. Так, Р. Фрумкіна вказує, що: «...не тільки для студентів – лінгвістів і психологів, але навіть для аспірантів тексти Виготського залишаються як би зашифрованими. Їхнім скоріше заучують і відтворюють, чим розуміють» [18]. І як лінгвіст, Ревекка Марківна, вказує на одну із причин цього явища: «У своїх текстах Виготський мовчазно припускає, що його читачі – *теж люди культури*, і тому опускає багато ланок міркувань як надлишкові. Уже тому для нас Виготський – відверто «важкий» автор. Це, звичайно, лише одна із причин труднощів розуміння його текстів, і аж ніяк не головна... Зрозуміло, Виготський писав мовою *свого часу*, але що це, властиво, значить для нас сьогодні? ... ця мова відбиває спосіб міркувати на психологічні й філософські теми, який був спільним для його сучасників у різних країнах, навіть якщо Виготський не розділяв ті або інші конкретні наукові концепції, будь то ідеї Вюрцбургської школи або генетична психологія Піаже» [18].

М. Вересаєв також у своїх роботах вказує на складності розуміння основних положень теоретичної спадщини Л. Виготського сучасними вченими через відсутність розуміння мови культури того часу. «Читання таке (якщо його ціль – не висмикування цитат, а бажання розібратися в суті справи) вимагає певних зусиль і часу. Але іншого шляху однаково немає. Однак для цього необхідна одна умова, а саме потрібно розуміти мову, якою усе це написано. ... У мене є підстави сумніватися в тому, що ми – читачі Виготського, – цілком і завжди розуміємо мову, якою він писав» [21].

В основі культурно-історичної психології лежать два принципи: 1) визнання соціокультурної обумовленості психіки людини й синтетичний (цілісний) погляд на людину; 2) розуміння культури як семіотичного феномену (як системи знаків), що дає перспективу конкретного наукового синтезу досліджень людини в рамках психології. Обидва ці принципи мали глибинні підстави в російській гуманітарній думці на початку ХХ століття й осмислювалися в російській філософії того часу. Відмінною рисою російської філософії була орієнтація на спілкування як цінність, що знаходило вираження не тільки в таких, наприклад, ідеях, як ідея соборності, але також у розробках науково орієнтованої семіотики.

На труднощі в розумінні мови наукових праць Л. Виготського без відповідного розгляду інтелектуальної атмосфери початку ХХ століття вказують дослідження В. Зінченко, Є. Моргунова, Б. Пружиніна. Наукові ідеї Л. Виготського мали свої передумови й вони були в тій культурній традиції, яка багатьма заперечувалася або була взагалі невідома, що й породжувало міф про «генія нізвідки» – Л. Виготського. «У сучасній науковій молоді й без того вистачає скепсису, а то й нігілізму з приводу вітчизняної історії, у тому числі й історії науки. Дореволюційної науки вона не знає, а пореволюційну вона не прагне знати або витісняє. Це наводить на сумні міркування, особливо коли мова йде про психологів. Науку не можна почати з початку, навіть якщо дуже хочеться. Вона завжди продовження, традиція» [20, с. 8], – відзначає В. Зінченко.

Більш докладно взаємозв'язок методологічних позицій Л. Виготського з ідейною спадщиною культури Срібного століття В. Зінченко досліджує в співавторстві з відомими філософами Б. Пружиніним і Т. Щедріною. «Культурно-історична психологія склалася в певній ідейній атмосфері – в атмосфері встановлення панування марксизму... Мета даної книги – прояснити ідейні гуманітарні передумови й підстави культурно-історичної психології як наукового напрямку й по можливості методологічно строго відокремити їх від ідеологічних нашарувань. Таким шляхом ми сподіваємося певною мірою подолати елементи ідеологізму, що залишаються в ній і проникаючи в неї (як, між іншим, і в будь-яку науку) при звертанні до соціокультурних контекстів її функціонування – тим більше, що у випадку культурно-історичної психології мова йде не тільки про звертання до зовнішнього, так би мовити, контексту її динаміки, але й про процеси формування її змісту» [19, с. 8].

Цінність науково-теоретичної спадщини Л. Виготського для культурології одним з перших показав В'яч. Іванов: «... у побудованій Л. Виготським концепції історії культури як розвитку систем знаків, що служать для керування поведінкою, знайшла вирішення ... проблема співвідношення культури й психології особистості. Саме це коло ідей Виготського, розвите його школою, в останні роки виявляє все більший вплив на світову науку. Найважливіші зрушення намічаються при засвоєнні систем культури наступним поколінням, можливості якого виявляються саме на етапі трансформації при засвоєнні. Взаємодія особистості й суспільства, що створює сприятливе або несприятливе середовище для розвитку задатків (у тому числі й генетично визначених) особистості, у працях Виготського і його школи вперше почало досліджуватися експериментально» [22]. На складності такого експериментального дослідження вказує М. Вересов [23].

Незважаючи на те, що Л. Виготський дистанціював свою теорію як і від психоаналізу, так і від біхевіоризму, у наукових працях присутнє бажання віднести його роботи до цих напрямків. Такий погляд на спадщину Л. Виготського прослідковується в працях О. Еткінда [24, 25], а також Шейко В., Богуцького Ю. [26, с. 388].

Розглядаючи літературні джерела, присвячені Л. Виготському і його науковій спадщині, можна відзначити, що розрізненість розгляду наукової спадщини Л. Виготського науковими дослідниками в різноманітних областях наукової думки приводить до недостовірної оцінки його науково-теоретичних відкриттів і спотворює його роль у культурній спадщині в наслідку різноманітних причин. Наявність наукової роботи, яка

поєднувала б різноманітність теоретичних положень історичній-культурно-історичної теорії в різних областях наукового знання на основі повноцінного вивчення наукової спадщини Л. Виготського, дозволило б дати науково-теоретичній спадщині Л. Виготського адекватну оцінку в єдинім культурнім полі ХХ століття.

Список використаної літератури

1. Ясницкий А. «Когда б вы знали, из какого сора...»: к определению состава и хронологии создания основных работ Выготского // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна». – 2011. – № 4. – С. 1-52.
2. <http://psyanimajournal.livejournal.com/3526.html>
3. Завершнева Е. «Путь к свободе» (К публикации материалов из семейного архива Л. С. Выготского) / Е. Завершнева // НЛЮ. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/2007/85/za7.html>
4. Завершнева Е. Ю. Записные книжки, научные дневники Л. С. Выготского: результаты исследования семейного архива // Вопросы психологии. – 2008. – №1. – С. 132-145; 2008. – №2. – С. 120-136.
5. Завершнева Е. Еврейский вопрос в неопубликованных рукописях Л.С. Выготского // Вопросы психологии. – 2012. – №2. – С. 79-99
6. Завершнева Е.Ю. «Ключ к психологии человека»: комментарии к блокноту Л.С. Выготского из больницы «Захарьино» (1926 г.) // Вопросы психологии. 2009. – № 3. – С. 123–141.
7. Выгодская Г. Л., Лифанова Т. М. Лев Семенович Выготский. Жизнь. Деятельность. Штрихи к портрету. – М.: Смысл, 1996. – 424 с.
8. Выготский Л. С. О психологических системах // Выготский Л. С. Собр. соч.: В 6 т. – Т. 1. М.: Педагогика, 1982. – С. 109-131.
9. Завершнева Е. Ю. «Молюсь о даре душевного усилия»: мысли и настроения Л.С. Выготского в 1917-1918 гг. // Вопросы психологии, 2013. №2, С. 112-132
10. Ярошевский М. Г. Л. С. Выготский: в поисках новой психологии / Предисл. Е. Е. Соколовой. Изд. 2-е, доп. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 304 с.
11. Котик-Фридгут Б. Зерна, которые прорастают: обзор ранних журналистских работ Л. С. Выготского (1916-1923) // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна». – 2011. – № 4. – С. 188-197.
12. Мальцев В. В. Театр 1920-х годов в оценке Л. С. Выготского // Психологический журнал Международного университета природы, общества и человека «Дубна». – 2012. – № 1. – С. 145-153.
13. Малая советская психология в 11 тт. Т. 8, Государственное издательство «Малая советская энциклопедия», М., ОГИЗ РСФСР, 1939. – 528 с.
14. Руднева Е.И. Психологические извращения Выготского.-М.: Учпедгиз, 1937. – 32 с.
15. А. Н. Леонтьев и современная психология: монография: сб. ст. / А. В. Запорожец, В. П. Зинченко, О. В. Овчинникова, О. К. Тихомиров. – Москва: Издательство Московского университета, 1983. – 288 с.
16. Guest Editor's Introduction. Journal of Russian and East European Psychology, vol. 50, no. 4, July-August 2012, pp. 3-15
17. Фрумкина Р. М. Анатомия одной рецепции: культурно-историческая психология Выготского–Лурия // Новое литературное обозрение. – 2007. – №85. – С. 16–24.
18. Зинченко В. П., Пружинин Б. И., Щедрина Т. Г. Истоки культурно-исторической психологии: философско- гуманитарный контекст / В. П. Зинченко, Б. И. Пружинин,

- Т. Г. Щедрина. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2010. – 415 с.
19. Зинченко В. П., Моргунов Е. Б. Человек развивающийся. Очерки Российской психологии. – М.: Тривола, 1994. – 304 с.
 20. Вересов Н. Н. Культурно-историческая психология Л. С. Выготского: трудная работа понимания [Электронный ресурс]/ Н. Н. Вересов // НЛЮ. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/2007/85/be6.html>
 21. Иванов Вяч. Вс. Культурная антропология и история культуры / Вяч. Вс. Иванов // Одиссей: Человек в истории, 1989: Исследования по социальной истории и истории культуры. – М.: Наука, 1989. – С. 11–16
 22. Вересов Н. Н. Экспериментально-генетический метод и психология сознания: методология и принципы // Психология сознания: современное состояние и перспективы: Мат-лы II всерос. науч. конф. 29 сент. – 1 окт. 2011 г., Самара. Самара: ПГСГА, 2011. С. 21–36.
 23. Эткин А. М. Эрос невозможного: Развитие психоанализа в России. – М.: Гнозис; Прогресс-Комплекс, 1994. – 376 с.
 24. Эткин А. М. Еще о Л. С. Выготском: Забытые тексты и найденные контексты. / Эткин А. М. // Вопросы психологии. – М., 1993. – № 4. – С. 37–55.
 25. Шейко В. М., Богуцкий Ю. П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX – початок XXI ст.). Монографія. – К.: Генеза, 2005. – 592 с.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2014

S. Y. Sabadash

HISTORIOGRAPHICAL ASPECT OF THE SCIENTIFIC OF CULTURAL AND CREATIVE PROCESSES: HISTORIOGRAPHICAL ISSUE

The article views the historiographical aspect of the scientific and theoretical heritage by the famous scientist Lev Vygotskiy. The attention is focused on the works of his followers and archeological researches, which consider cultural component by Lev Vygotskiy heritage. It's marked that in the context of the cultural issue his works haven't been investigated though their research has a great potential.

Key words: *Lev Vygotskiy, culture, source base, cultural and historical theory, archeological research.*

УДК:94;02

Ю. С. Сабдаш

ЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ У. ЕКО

В статті розглядається етична концепція відомого італійського вченого та письменника Умберто Еко. Аналізується його книга «П'ять есе на теми етики», де автор розкриває проблематику сучасного суспільства: війни, расизм, фашизм і націоналізм, робота ЗМІ, релігійна і позарелігійна етика. Наголошується, що функція інтелектуала – рефлексія, критика, «вип'ячування двозначностей і висвітлення їх», а також розглядається ур-фашизм – термін, який ввів Еко для позначення ідеології, яка існувала в усі історичні епохи в найрізноманітніших формах.

Ключові слова: *У.Еко, етична концепція, гуманізм, функція інтелектуала, ур-*